

Kocsis Csaba

Ahol az emlékek véget érnek

Regényrészlet

Eszembe jutott a levél. Megnéztem. Szerkesztői megbeszélés, 11 óra. A borítékkal egy fénykép is került a kezembe. Apával vagyunk rajta. Fialat orvos, felkötött karral. Azt mondta, ez kordokumentum arról, milyen veszélyes tudok lenni. Hogyan? A biciklivázon ültem. Fel akartam hívni magamra a figyelmet. Mindig csak egy mondatot ismételttem. Apa nem hallotta, de átvette a mondat ritmusát:

– Ti-ti-ti-ti tá-tá! Ti-ti-ti-ti tá-tá!

Lefelé gurultunk a töltésről. Már egészen sebesen haladtunk, mire megértette, mit akarok:

– Behúzom a féket, behúzom a féket!

– Jaj, ne!

De... Behúztam. Igyekezett úgy irányítani az esést, hogy ne legyen bajom. Nem lett. Nekem nem. A következő héten megtanított kerékpározni.

Apa a Berettyót szerette a legjobban. Ezt a folyót valamikor elnyelte a Sárrét. Egy parasztember eskü alatt vallotta, hogy látta folyni Bakonszeg alatt. A víz egyébként elterült, mint egy nagy, álmos óriás, aki aludni készül. Akkorá ágya volt, mint a Balaton, és a lápos vidék lett a lepedője. A XIX. században azonban új medret ástak neki. Szeghalomig szalad a víz azóta, egyenesen a Körösbe, csak a kiszáradt

holtágak kanyarognak Nagyrábé alatt. A vasúti hídnál tavasszal és ősszel érdemes horgászni. Nyáron ide jártak fürödni a nagyobbak. A híd alatt alacsony a víz ma is, fut a folyó a terméskövek között, aztán hirtelen mélyül. Megtréfálta a gyanútlan fürdőzőt, ha nem vigyázott.

Kezdetben sok hengeres, hosszúkas halat fogtunk itt. A márna kicsi feje fölülről, a farki része oldalt lapított. Bajuszt visel, mint a nagyapám. Mert a hal is olyan, mint az ember: vagy van bajusza vagy nincs. A harcsáknak van. A törpének és a folyaminak is. A fenékjáró küllőnek is. Ebből sok akadt a horgomra. Apa nagy halakat fogott, néha compót vagy domolykót. Nekem csak ez az arasznyi hal jutott. Kis tömpe orrú, szájszegletében egy-egy rövid bajuszszállal. A farkúszója villás. Apa azzal „vigasztalt”, hogy van olyan, amelyik eléri a húszcentis hosszúságot is.

– Száz évben egyszer! – tette hozzá nevetve.

Minden horgászat nagy kaland volt. Apunál voltak a pecabotok, a biciklivázra felkötve. Az etetőanyag – a főtt búza, amelynek az illata minden szombat este belengte az egész házat – egy műanyag vödörben a csomag-

tartón. Minden felszerelés – az úszó, a fenekezéshez használt, közösen öntött ólomnehézek, orsók, damilok, az eső után szedett földigiliszták vagy a cson-
tik – apa hátán egy nagy hátizsákban.

Szép az idő. A határ másik oldalán látszanak a hegyek. A mesterségesen kialakított Kis-Körös-főcsatorna Nagyvárad mellől indul. Nagykereki mellett lépi át az országhatárt, Vánocsod alatt folyik a Berettyóba. A beáramló vizet zsilip szabályozza. A torkolatnál felgyúrt ingujjú öreg emelgeti a hálóját. Beteszi, kiveszi. Teszi-veszi. Ha szerencséje van, nehezen boldogul vele, mert tele van hallal. De ez csak régen volt így, meg a mesében.

Szokásos halászeszköz ez vidéken, amivel az öreg halászik. Osváth Pál, az egykori csendbiztos is ezzel kezdi a leltárt, amikor számba veszi a Sárréti járás vizeit és halait százötven évvel ezelőtt. Másfél század nagy idő. Történelemi változások, de mindig van egy kis remény, hogy semmi sem pusztul el végleg. 1956-ban Kabdebó Tamás sorait írták a házak falára: „Ne feledd: semmi sem tart örökké; Százötven év alatt sem lettünk törökké.” Itt maradtak a régi vízi világ halai, jó lenne megmutatni őket a felnövő nemzedéknek. És ha lesz elég élelem a madaraknak, újra benépesül ez a vidék.

Mivel horgásztak, halásztak öt emberöltővel ezelőtt az itt élők a híres csendbiztos szerint? Volt a teszi-veszi, a golyóbis háló, a horog vagy pedző, a szigony és a tapogató, de ez utóbbit csak a tavakban használták. Szóval teszi-veszi: vagy azért hívják így, mert le-fel emelgetik, vagy azért, mert könnyen összeszerelhető. A bihari ember azonban ráér. Nem mászkál vele. Az emelőhalászat mindig a szegény em-

ber dolga volt. A négy négyzetméteres emelőháló a víz alatt, az egymást keresztező botok és a tartórúd a víz fölött egy jó arasznyival. A halász megfeszíti a kötelet, amiből apró fadarabok állnak ki, hogy ne csússzon rajta a keze. A markos tenyerek apró fogásokkal haladnak előre, teszi-veszi egyiket a másik után. A hal – veszély esetén – nem fölfelé, hanem lefelé és oldalra igyekszik menekülni, aztán már hiába ficáncol a hirtelen megemelt hálóban.

A mi halásznak ott ül a két töltés között a hullámtérben, a Berettyó és a Kis-Körös-főcsatorna torkolatnál. Ahogy azt Vörösmarty írta az egyik versében a vadászról: „hosszú méla lesben”. Felemelte a hálót, de csalódott. Nem hoztuk meg a szerencsését. Csak apró halak vergődtek a hálójában.

– Basszuskulcs! – szólalt meg apa. Ez volt a családban a legcsúnyább szó.

– Mi a baj?

– Maga az, Miska bácsi? – örült meg apám az ismerős hangnak. – Otthon hagytam az orsókat.

– Ne bánkódjon! Hajnal óta esz itt a fene, de csak egy méreten aluli folyami keveredett a hálóba. Visszadobtam! Ha megnő, visszajön, ha akar.

– A csatornában nem több a hal?

– Sokáig kell tisztítani egy helyet, hogy halászni lehessen, nem éri meg. Hínáros. Csak a suhancok horgásznak ott. Lápos vidék volt ez. A folyószabályozások után elapadt a víz, elfogytak a lápi halak. Bedőn már nem emlékeznek a Csík-érre. De ide a bökköt – emelte a hüvelykujját a nyakához –, hogy valamikor rengeteg réti csík lehetett benne. Nagyapáék káposztalével főzték. Gyerekkoromban az én horgomra is akadt egyszer. Megijedtem tőle.

Azt hittem, sikló. A csíkot a Sárreéten varsával fogták. Régen lehetett, annyi volt belőle. Ha megváltozik az élőhely, eltűnik.

Egy hét múlva Bakonszegre tekerünk ki. Vince bácsi régóta hívta apát, nézze meg a szőlőjét. A főutcától nem messze lakott az öreg, a művelődési ház mögött.

– Mit készít, Vince bácsi? – kíváncsiskodtam, mert nagy munkában találtuk.

– Dobóhálót! – súgta az öreg. – Nem verem nagydobra, mert csak a magam kedvére készítem.

– Ez nem úgy néz ki, mint a teszi-ve-szi...

– Jól beszélsz, kislegény! Ez olyan, mint a nagyanyám szoknyája! Van, ahol rokolyahálónak nevezik.

– Felfeszíti valamire?

– Nem, ez nem úgy működik! A szélére ilyen mogyoró nagyságú súlyokat teszek.

Előhúzott a zsebéből néhány ólomgolyót. Megmutatta.

– Úgy dobom el, mint a pányvát. Ha ügyes vagyok, szétterül a háló a vízen, mint egy szoknya. A súlyok pedig lehúzzák. Megmutatom, ha kész!

A kék krokodil

– Gondolta volna, Vince bátyám – kérdezte apám –, hogy egyszer csak megindul a Tisza vize a Kék-Kálló felé?

– Magától nem tett volna ilyet. Akkor se hittem, mikor láttam! Kavargott a víz a zsilipkapu alatt, mintha a Kálló szembe akarna szállni az ember akaratával. Aztán csak elsimultak a hullámok. A Kálló medre azóta is engedelmesen szállítja a vizet Darvasig, ott folyik bele a Berettyóba.

– Itt a vége, fuss el vége! – mondta apám, amikor megérkeztünk a zsiliphez. Itt végződik a Keleti-főcsatorna.

– „Ki a Tisza vizét issza, vágyik annak szíve vissza...” – dúdolta apám a nagyapám nótáját, amikor elfoglaltuk a helyünket a kis földnyelven. – „...nem vágyok én a Tiszához, idehozzák a házhoz!”

Ez már nem volt a nótában. Ezt csak ő költötte hozzá. Miért menne olyan messzire? Van itt minden. Növényevő halakból a keszegfélék: dévér, szilvaorrú keszeg, paduc, bodorka, karikakeszeg, vörösszárnyú keszeg. A küszök a nyílt területeken egy-egy bedobott kenyérhajjal örült táncot járnak, míg el nem fogy az elemózsia. A kárászszerű szivárványos ökle, a pontyfélék legkisebbike pedig a hínárral benőtt részeket járja nagy csapatban. A nagyobb „társai” a családban – amur, busa, compó, márna, ponty, ezüstkárász, aranykárász – már jobban felkeltik a horgászok érdeklődését. Élnek itt ragadozó halak: csuka, harcsa, kősüllő, süllő, magyar bucó.

Apa fenekezni szeretett volna, de most nem gilisztával, mert törpeharcsát nem akart fogni. Pedig ez az egyik legízletesebb hal. Mindenki szereti a családban. Jóval kisebb, mint Észak-Amerikában. Eredeti élőhelyén félmé-

teresre is megnőhet. Olyat én is szívesen fognék!

Apa a sárga üvegbottra két horgot tett. Friss kukorica volt a csali, az, amit Vince bácsitól kaptunk.

– Ezzel olyan pontyot fog akasztani, főorvos úr, még a gyereket is magával rántja! – tette hozzá az öreg, amikor átadta.

Apa elmosolyodott. Kezembe nyomta a botomat, de ő szerelte fel a könnyű, érzékeny úszót és a horgokat. A szereleket úgy állította össze, hogy csak a horog érje el a víz fenekét.

– Ott a nád mellett tudsz dévérezni! Ha figyeled a fenekezőt, nem kötöm ki!

Figyeltem. Ezen már ne múljon semmi. Apa müléggel indult balint fogni. A balin vagy ragadozó őn pontyféle, de ragadozó. Láttunk sokat, amikor átjöttünk a zsilipen. Kilátszott a hátúszójuk a vízből. Egy ideig rajta felejtettem a szemem a fenekezőn, de nem mozdult. A nád mellett viszont sok kapásom volt. Nincs annál jobb, mint egyik fogást tenni a másik után a haltartó szákba. Éppen lemerült az úszó, mikor hallottam, hogy megreccsent a fenekező orsója. Igyekeztem a bothoz, de a nagy sietségben ráléptem egy vízi-siklóra. Rátekeredett a lábamra. Olyat visítottam, hogy még Bakonszegen is hallották. Mire magamhoz tértem, a bot már messze járt. Apa futva érkezett. Levette magáról az inget. Nem sokat teketóriázott: a bot után vetette magát. Jó úszó volt, hamar utolérte. A visszaút azonban nem volt olyan egyszerű. A horgon egy háromkilós tükörponty küzdött az életéért. Mire apa a földnyelvhez ért, már húsz bá-mészködő szurkolt neki a jó fogásért. A hal még mindig a zsinóron ficáncolt. Sok jelentkező akadt, hogy segítsen,

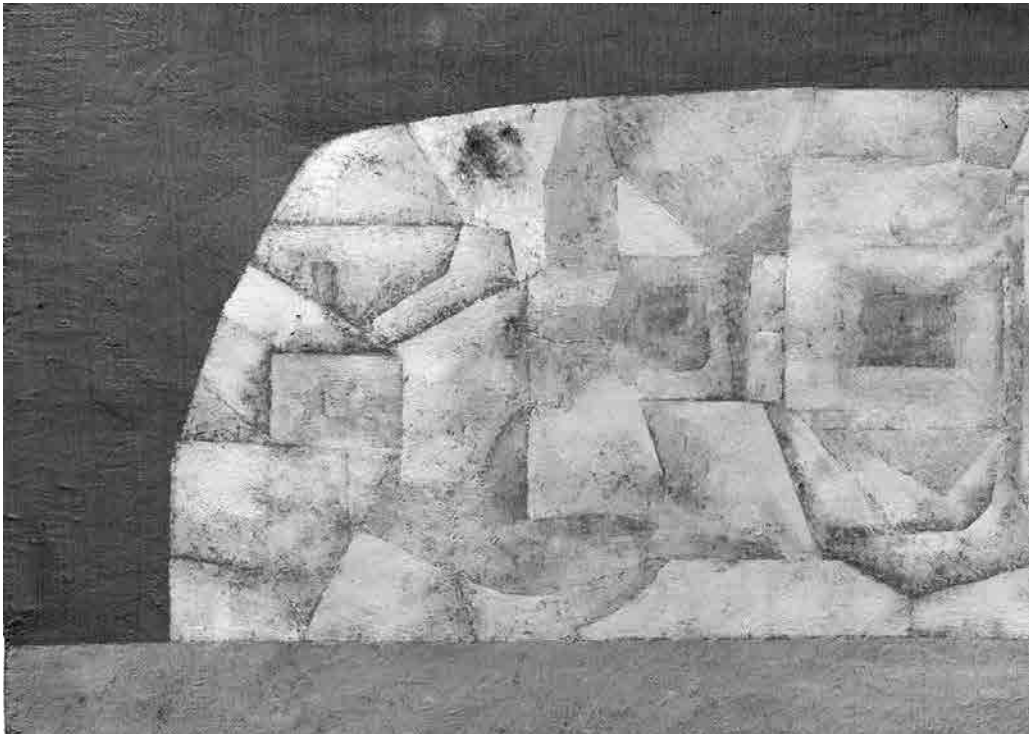
de apa nekem szólt, hogy vigyem a szákot. Nagyon büszke voltam, hogy kimeríthetem a nagy halat a vízből. Ez volt a legemlékezetesebb horgászat az életemben!

Gyermekkorom egy életre meghatározta az utamat. „Az út, ahogy nő, egyre fogy...”, ezért is szeretném kibogozni az emlékek összekuszálódott szálait, amíg nem késő. Amíg vannak emlékeim.

A Lenin körút – ma Tavasz körút –, ahol felnőttem, gyerekfejjel sokkal szélesebbnek tűnt. Nem jártak autók, így a fáknak is jutott hely. Az utcában lakott katonatiszt, kórházigazgató, párttitkár, népfrontos káder, tűzoltó, munkásőr, bankigazgató a családjával. Mi, gyerekek – akik nem értettük a felnőttek világát – minden házba bejáratosak voltunk. A faluról jöttek szép kerteket varázsoltak maguk köré, édesapám is

igyekezett. Ellesett egy-két szakmai fogást, hogy hasznos növények nyújtozzanak a mi kertünkben is. A jácintbokrokat csak mi sajnáltuk, gyerekek. Nem is a virága miatt, hanem azért, mert kiváló bújóhely volt. Ipiapács!

A másik nagy „játzóterünk” maga a kórház. A hatvanas években a kórház strandján töltöttük a nyarat. Bánszki János tanított meg úszni. Mikor már elbírtam a teniszütőt, a testvéreim nyomába léptem. Tehetségben messze elmaradtam tőlük, főleg a fiatalabb nővéremtől, aki többször is vidékbajnok lett. Az első edzőmet, Weszprémi Zoli bácsit imádtam, régi vágású úriember volt, jogász. Kicsi kis könyvecskét vezetett rólunk, amelyben egy-egy szóval meghatározta a jellemünket és a teniszszel kapcsolatos erősséget vagy gyengeséget. Furcsa volt a kis relikviát felnőtt fejjel kézbe venni. Aztán másik tréner

kaptunk. A nővérem neki köszönhette sikereit, de nekem elvette a kedvem a tenisztől. Maradt a horgászás.

Az országot mellett az egykori Berettyó-mederben felgyűlt a víz a Csonka-toronynál. Télen itt korcsolyáztunk, tavasszal pedig kárászokat fogtunk. Aztán az egészet benőtte a gyékény. A végén már horgászbót sem kellett a halfogáshoz. A puszta kezünk is elég volt hozzá. A sekély vízben leborítottuk a fűzfavesszőből font feneketlen kast. Egyszer kilencvenkilenc kárászt fogtam. Hazavittem őket. Feltöltöttem a vaskádat, aminek még lába is volt. Valamikor apámat fűrésztötték benne. Folyami élőhelyet alakítottam ki kavicsokkal, növényekkel. Úgy, ahogy a nagykönyvben meg van írva. A haverok, ha csukázni mentek, tőlem kértek kishalat. Adtam nekik kettőt-hármat, de nagyon megcsap-

pant a kádban úszkáló halak száma. El nem tudtam képzelni, mi történhetett. Aztán kiderült a turpisság! Kacor, a kandúr is rájárt a halakra. Nagy türelemmel nézte a vizet, és kikapdosott egyet-kettőt.

A következő tavaszra az összes emlékemet beszántották. Visszavonhatatlanul eltelt életem egy darabja. A horgászbótomat elcseréltem egy Pajtás fényképezőgépre, a kis kerékpárom helyett pedig kaptam egy nagyon „menő”, háromsebességes biciklit. Kis túrákkal ismertem meg a bihari-sárréti tájat a Szeghalom–Püspökladány–Berettyóújfalu háromszögben. Mire a kezembe került az általános iskolai bizonyítvány, minden települést bejártam. Ez volt az utolsó évem. A szüleim nem tudták, örüljenek-e vagy bosszankodjanak azon, hogy egri diák leszek. Erdész.

